

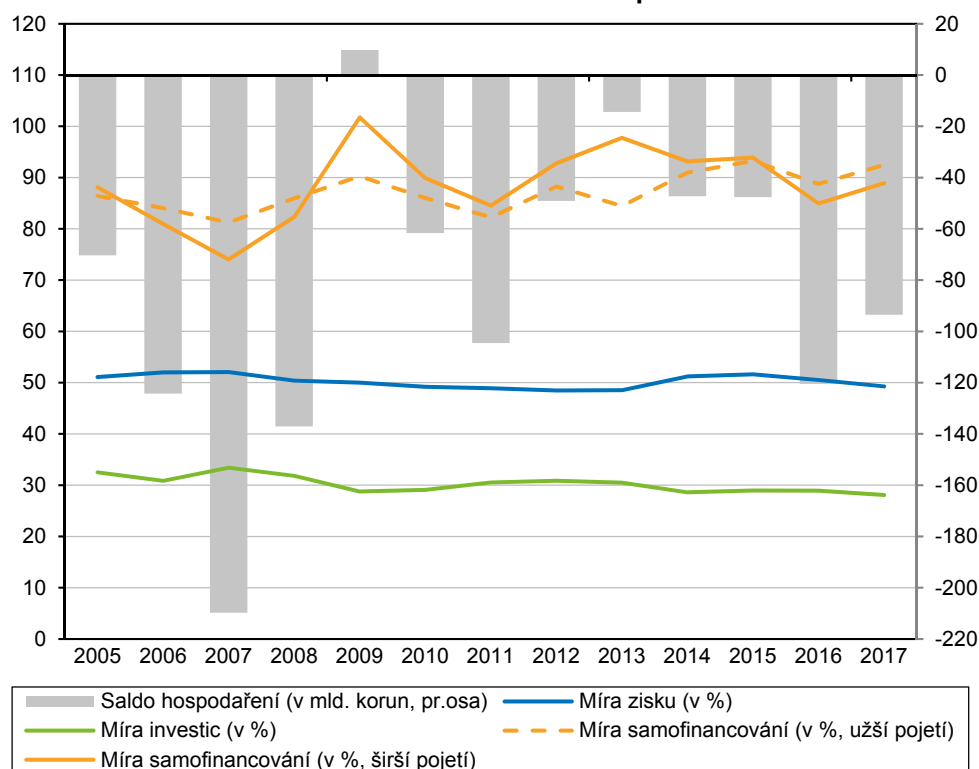
Hlavní institucionální sektory ekonomiky

6. Nefinanční podniky

Váha sektoru nefinančních podniků na hrubé přidané hodnotě v celé ekonomice po roce 2010 plynule narůstala.

Nefinanční podniky tvoří v Česku podobně jako v ostatních vyspělých státech páteř celé ekonomiky, neboť prostupují drtivou většinou odvětví¹. Sehrávají klíčovou roli v oblasti produkce, investic či zaměstnanosti. V roce 2017 se tento sektor podílel na hrubé přidané hodnotě (HPH) v národním hospodářství rekordními 62,7 %. Po roce 2010 jeho váha plynule narůstá (na úkor všech ostatních sektorů, především domácností). Působení nefinančních podniků má procyklický charakter, což souvisí se skutečností, že téměř polovina jeho HPH pochází z průmyslu (výrazně exportně orientovaného) a další osminu z oborů na něj těsněji navázaných (doprava a skladování, stavebnictví). Citlivost nefinančních podniků na vývoj zahraniční poptávky nepřímo dokládá i vysoký podíl HPH vytvořené v tomto sektoru v subjektech pod zahraniční kontrolou (v roce 2016 již 48 %, v samotném průmyslu 60 %).

Graf 6.1 Základní ukazatele sektoru nefinančních podniků

Poznámky k výpočtu relativních ukazatelů:

Míra zisku = hrubý provozní přebytek / hrubá přidaná hodnota * 100

Míra investic = hrubá tvorba fixního kapitálu / hrubá přidaná hodnota * 100

Míra samofinancování (užší pojetí) = hrubé úspory / hrubá tvorba fixního kapitálu * 100

Míra samofinancování (širší pojetí) = (hrubé úspory + saldo kapitálových transferů) / (hrubá tvorba kapitálu + čisté přírůstky půdy a nehmotných aktiv) * 100

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Růstové tempo zaměstnanosti v nefinančních podnicích sláblo, přesto bylo vyšší než v celé ekonomice.

V sektoru nefinančních podniků loni pracovalo 3,183 mil. lidí (po přepočtu na plné úvazky)². Na zaměstnanosti v celé ekonomice se podílel 60,6 % (v případě zaměstnanců byl tento podíl ještě o zhruba 10 p. b. vyšší). Přestože meziroční přírůstek pracovníků byl loni v podnicích nejslabší za posledních čtyři roky (+1,7 %),

¹ Z dvaceti hlavních odvětvových sekcí absentují pouze v peněžnictví a pojišťovnictví (kde výrazně dominuje sektor finančních institucí), veřejné, správě, obraně a sociálním zabezpečení (vládní sektor) a ve váhově téměř zanedbatelném odvětví činnosti domácností jako zaměstnavatelů (domácího personálu) a producentů blíže neurčených výrobků a služeb pro vlastní spotřebu. Naopak klíčová je role nefinančních podniků v průmyslu (v roce 2017 vytvářely 93 % přidané hodnoty tohoto odvětví), informačních a komunikačních činnostech (92 %), obchodu (85 %) a administrativních a podpůrných činnostech (83 %).

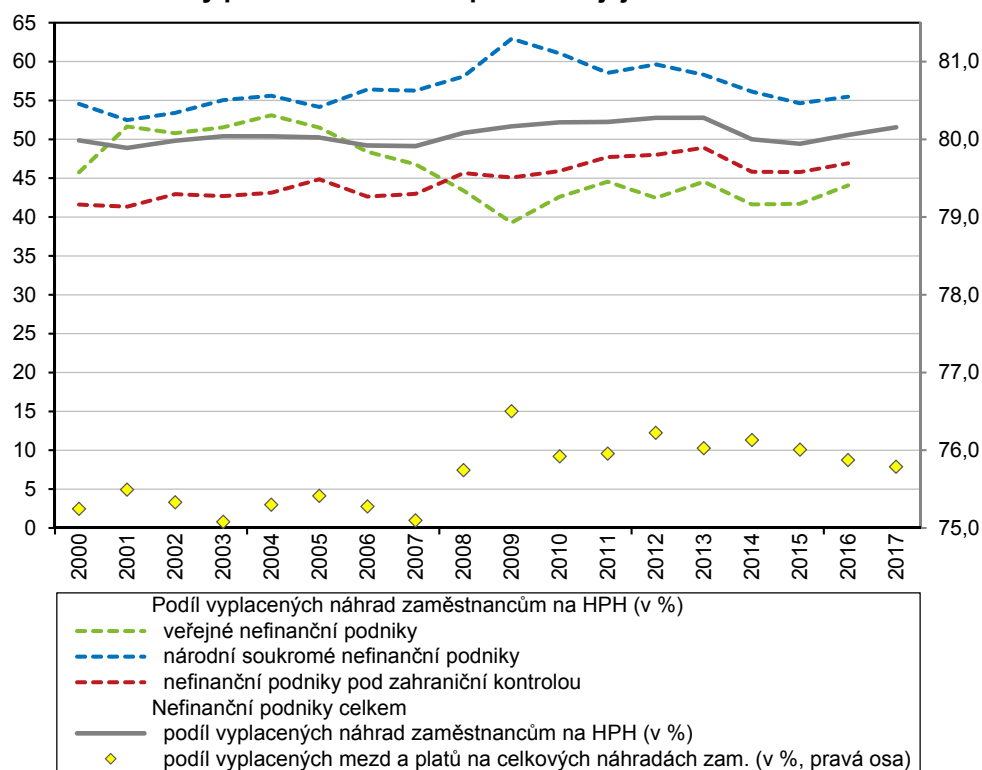
² Zaměstnanost je uvedena v pojetí národních účtů.

Náklady práce jsou relativně nejvíce zatíženy soukromé podniky s převahou národního kapitálu, nejméně veřejné nefinanční podniky.

stále šlo o silnější tempo než v národním hospodářství (+1,2 %). Zvolnění růstového tempa nevypovídá ani tak o snížení vysoké důvěry podnikové sféry v ekonomiku, jako spíše o vyčerpání velké části rezerv potenciální pracovní síly na tuzemském trhu. Sílicí napětí na pracovním trhu vedlo v letech 2016 a 2017 k akceleraci růstu průměrných mezd. Nominální růst výdajů na mzdy a platy se loni rovnal 8,4 % (v roce 2016 dosáhl 6,0 %). Výdělky v nefinančních podnicích tak rostly nejvyšším tempem za posledních devět let. Pro podniky ale takový vývoj znamenal zátěž. Z vytvořené hrubé přidané hodnoty putovalo loni na náhrady zaměstnancům (vyjadřující celkové náklady práce) 51,6 %. Tento podíl rostl již druhým rokem v řadě. Z podrobnějšího pohledu plyne, že dlouhodobě jsou v Česku náklady práce nejvíce zatíženy soukromé podniky s převahou národního kapitálu, nejméně pak veřejné nefinanční podniky. I přes celkově vyšší hladinu průměrných mezd v podnicích pod zahraniční kontrolou směřuje na náhrady zaměstnancům jen menší část HPH (ve prospěch provozního přebytku). Tyto podniky si tak udržují vysokou míru zisku (ta v roce 2016 činila ve všech nefinančních podnicích 50,5 %, v podnicích pod zahraniční kontrolou 53,1 %).

Graf 6.2 Náklady práce nefinančních podniků a jejich subsektorů

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Míra zisku podniků se poprvé po třech letech snížila pod 50 %, Výrazně se lišila mezi odvětvími.

Míra zisku nefinančních podniků klesla loni poprvé po třech letech pod 50 % Neudržitelnost vysokých hodnot z období 2014 až 2015 (kdy se blížila 52 % a atakovala úroveň z vrcholu konjunktury minulé dekády) byla patrná nejen ve světle sílících nákladů na pracovní sílu, ale i z časově omezeného působení režimu řízeného oslabení české koruny (jež měla krátkodobě pozitivní vliv na zisky exportérů). Míra zisku se lišila podle odvětví. Vysokou úroveň si dlouhodobě udržují podniky v zemědělství, lesnictví a rybářství, energetice, činnostech v oblasti nemovitostí, informačních a komunikačních činnostech a také v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech. Na opačném konci spektra se nacházely podniky v ubytování, stravování a pohostinství a také nepočteně zastoupené podniky ve veřejných službách.

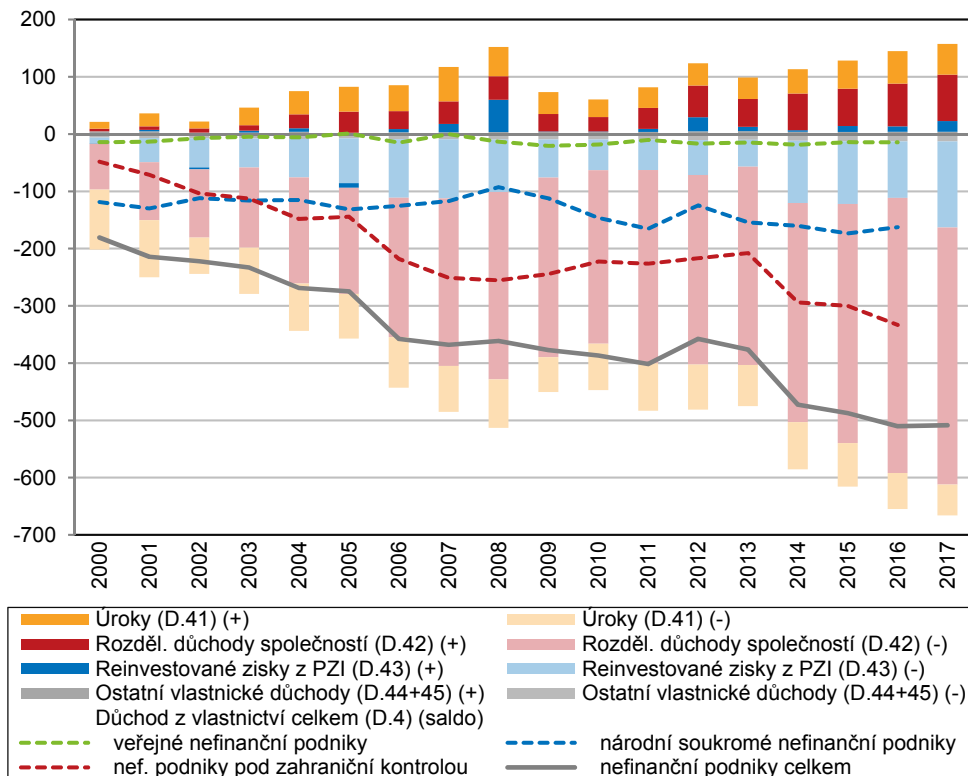
Míra zisku nefinančních podniků v Irsku byla více než dvojnásobná oproti těm

Rozdílná odvětvová skladba společně s celkovou kondicí ekonomiky představují významné faktory stojící v pozadí rozdílů v míře zisku nefinančních podniků napříč

ve Francii, Velké Británii či Slovinsku.

státy EU. Největší ziskovosti dosáhly podniky v Irsku, kde podíl hrubého provozního přebytku na přidané hodnotě v roce 2016 činil 72 %. S větším odstupem následovaly Malta, Rumunsko a Řecko. Česko se řadilo na pátou pozici a dosáhlo nejvyššího umístění po roce 2008. Jen v těsném závěsu za ČR (o 1 až 2 p. b.) figurovaly ostatní státy Visegradského uskupení. Z novějších členských států měly nejhorší postavení Kypr (38 %) a Slovinsko (35 %), z největších ekonomik Unie pak Velká Británie (35 %) a Francie (32 %).

Graf 6.3 Přijaté (+) a vyplacené (-) druhy vlastnických důchodů nef. podniky celkem a saldo vlastnických důchodů celkem a dle subsektorů (v mld. korun)

Poznámka. U jednotlivých druhů vlastnických důchodů jsou uvedeny kódy v souladu s mezinárodním standardem ESA 2010. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Výše odlivu vlastnických důchodů ze sektoru nefinančních podniků se meziročně v úhrnu nezměnila. Jeho struktura ano:...

...úrokové saldo bylo vyrovnané, odliv dividend se snížil ve prospěch reinvestovaných zisků.

Vytvořený zisk sektoru nefinančních podniků se dále rozpouští v prvotních důchodech. Souhrnné saldo všech druhů vlastnických důchodů v tomto sektoru dosáhlo loni -508,6 mld. korun a ve srovnání s rokem 2016 se prakticky nezměnilo. Na úrovni hlavních druhů vlastnických důchodů lze vidět pozitivní tendence. Úrokové saldo (jako rozdíl mezi přijatými a zaplacenými úroky) bylo loni poprvé v historii ČR prakticky vyrovnané. Ještě v roce 2014 přitom činil deficit 40 mld. korun. Pro nefinanční podniky v ČR tak jejich zadluženost nepředstavovala vážnější problém. Čistý odliv rozdělovaných důchodů společností (v drtivě většině formou dividend) ze sektoru nefinančních podniků činil 368 mld. korun a meziročně se snížil o desetinu³. Objem přijatých dividend mírně vzrostl (ze 73 na 80 mld. korun), opačný tok představoval pokles ze 478 mld. (rok 2016) na 446 mld. (rok 2017). Oproti tomu negativní saldo z reinvestovaných zisků z přímých zahraničních investic vzrostlo ve stejném období z 89 mld. korun na 132 mld. Tyto navýšené prostředky mohou sloužit pro další rozvoj podniků v tuzemsku.

³ Ne zdaleka všechny rozdělované důchody společností v sektoru nefinančních podniků náleží nerezidentům (např. dividendy plynoucí z veřejných nefinančních podniků mohou být později i příjmem státního rozpočtu). V roce 2016 dosáhl čistý odliv dividend z tohoto sektoru 405 mld. korun, z toho odliv z nefinančních podniků pod zahraniční kontrolou se rovnal „jen“ 236 mld. korun.

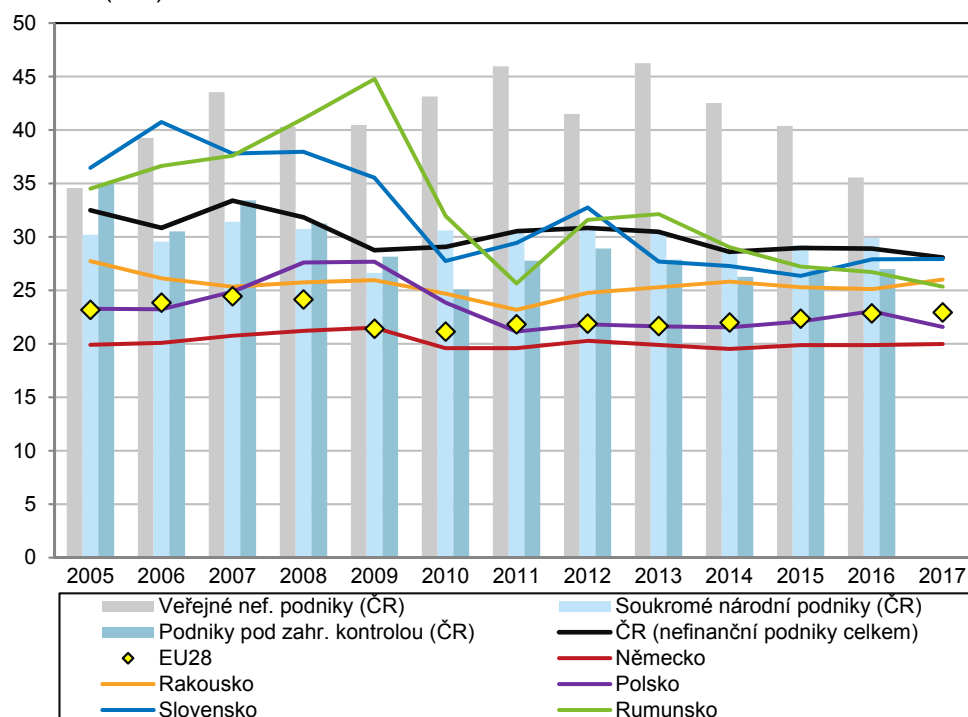

Pokles míry úspor se zastavil, míra investic ale klesla na nové minimum.

Tempo růstu objemu bankovních úvěrů nefinančním podnikům se po roce 2016 postupně snižovalo.

Solidní hospodářské výsledky (meziroční růst hrubého provozní přebytku o necelá 4 %) i zastavení dalšího prohlubování čistého odlivu vlastnických důchodů vedly mj. k růstu hrubých úspor (+7,8 %). Míra úspor dosáhla 26,0 %⁴; její pokles z roku 2016 se tak loni již neopakoval. Nefinanční podniky si tak vytvořily větší prostor pro případnou investiční „expanzi“. Nicméně investice (prostřednictvím tvorby hrubého fixního kapitálu)⁵ loni vzrostly o mírných 3,4 %. Míra investic dosáhla 28,1 % a meziročně se snížila o 0,8 p. b. Míra samofinancování vzrostla a blížila se 90 %. Tlak na krytí investiční potřeby formou např. bankovních půjček se tak snížil. To koresponduje i s údaji České národní banky. Zatímco v roce 2016 vzrostl objem klientských úvěrů nefinančním podnikům meziročně o 6,6 %, loni tempo oslabilo na 4,9 % a za prvních osm měsíců roku 2018 činilo 3,3 %. V souvislosti s pokračujícím hospodářským růstem se také zlepšovala platební morálka podniků. Podíl tzv. nevykonných úvěrů klesl na počátku roku 2018 pod 4 % (nejníže od září 2008).

Graf 6.4 Míra investic nefinančních podniků celkem ve vybraných evropských státech (v %)

*Míra zisku se vztahuje jen k nefinančním podnikům, nezahrnuje tedy všechny ekonomické subjekty působící v příslušném odvětví. U popisů jednotlivých průmyslových oddílů či sekcí je v závorce uveden příslušný kód dle klasifikace CZ-NACE. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

V míře investic nefinančních podniků okupovalo Česko v EU, na rozdíl od většiny novějších členských států, čelní místo.

Přestože míra investic nefinančních podniků klesla vlani na minimum v historii samostatné ČR, stále se nacházela o více než 6 p. b. výše než v EU, resp. Eurozóně. Z dosažitelných údajů za členské státy Unie⁶ za rok 2016 vyplynulo, že vyšší míru investic než Česko vykázalo jen Irsko (38,5 %). V těsném závěsu dále následovaly Slovensko, Švédsko a Španělsko (v rozmezí 27 až 28 %). Z novějších členských států Unie ze střední a východní Evropy, u nichž lze s ohledem k dlouhodobé podkapitalizovanosti ekonomiky i přílivu zahraničních investorů očekávat silnější investiční aktivitu v podnikové sféře, se tento předpoklad potvrdil jen v Rumunsku a Bulharsku. Naopak v Pobaltských státech, Polsku či Slovinsku míra investic nefinančních podniků průměrně úroveň EU nedosahovala.

⁴ Vyjadřuje podíl hrubých úspor na hrubé přidané hodnotě.

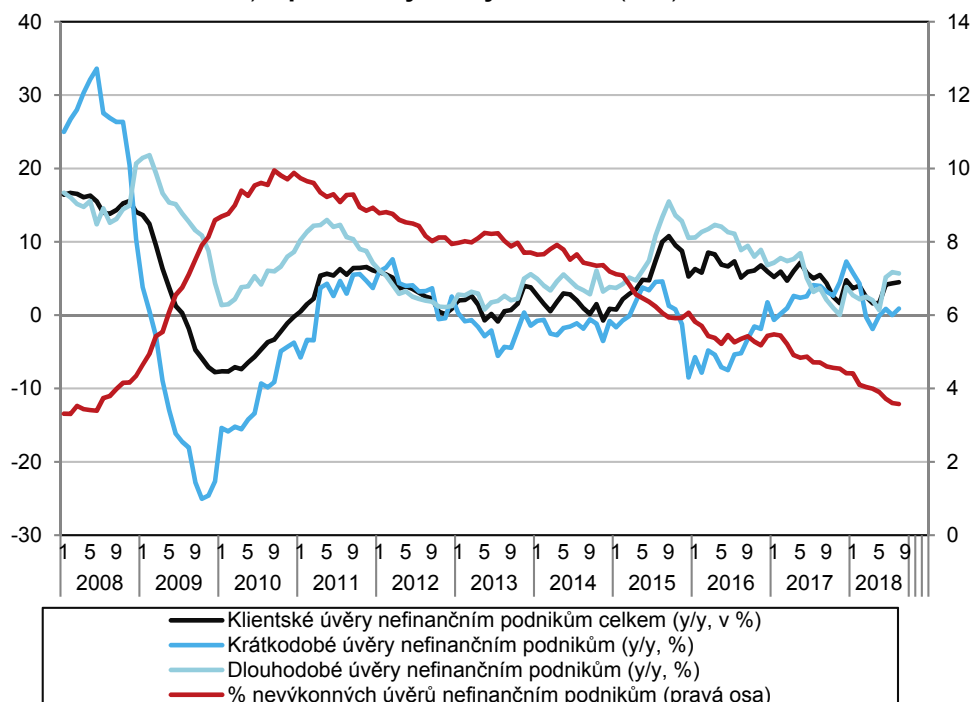
⁵ Investice v širším pojetí (prostřednictvím tvorby hrubého kapitálu) vzrostly loni svižněji – o necelých 5 %. Meziroční změna stavu zásob čítala 42 mld. korun, nejvíce za posledních devět let.

⁶ Bez chybějících aktuálních údajů za Maďarsko, Chorvatsko a Maltu.

Nejsilnější investiční aktivitu v ČR mezi podniky mají podniky veřejné.

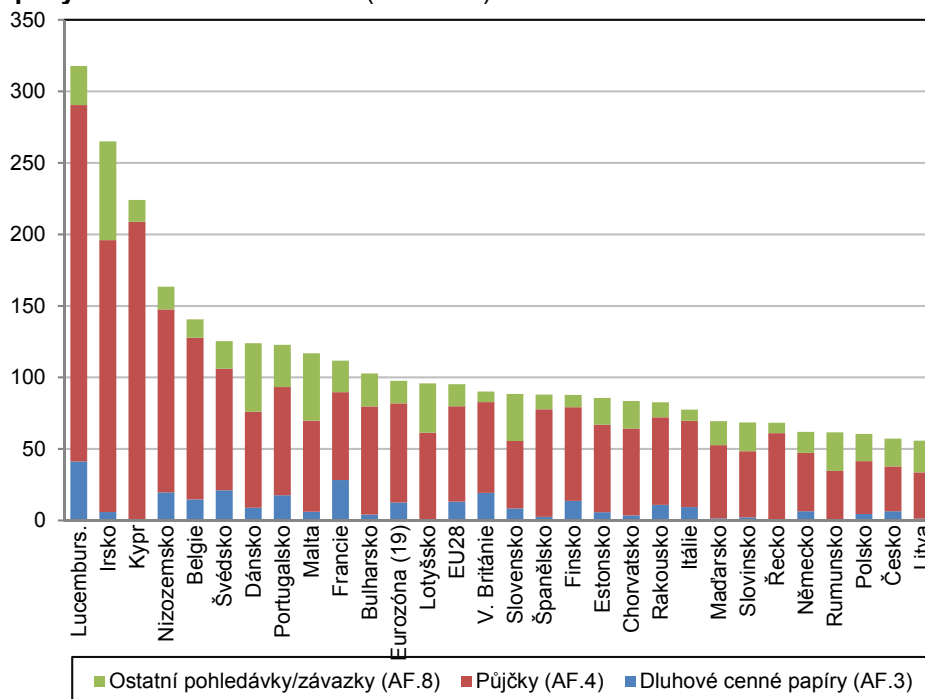
V rámci podnikové sféry v ČR dosahují dlouhodobě nejsilnější investiční aktivity veřejné nefinanční podniky⁷. Počínaje rokem 2010 klesla míra investic v podnicích pod zahraniční kontrolou pod úroveň soukromých národních podniků.

Graf 6.5 Poskytnuté bankovní úvěry nefinančním podnikům (meziroční změna v %) a podíl nevykonných úvěrů (v %)

Zdroj: Česká národní banka

Graf 6.6 Konsolidovaný dluh nefinančních podniků* ve vybraných evropských zemích v roce 2017 (v % HDP)

*Pozn.: Součet vybraných finančních pasív v konečné rozvaze: Dluhové cenné papíry (AF.3), Půjčky (AF.4), Ostatní závazky (AF.8). Za Lucembursko, EU28 a uskupení Eurozóny uveden rok 2016.
 Zdroj: Eurostat

⁷ To zčásti souvisí se specifickou odvětvovou skladbou (se silnějším zastoupením veřejných podniků v investičně náročných oborech – energetiky, dopravy a skladování či výzkumu a vývoje).

